

Az aromaipar mai helyzete

Háger-Veress Ádám

ÖSSZEFOGLALÓ

A SZERZŐ ÖSSZEHASONLÍTTA AZ ELMÚLT KÖZEL EGY ÉVTIZED VÁLTOZÁSAIT AZ AROMAIPARBAN ÉS RÖVID TÁJÉKOZTATÁST AD AZ AROMAGYÁRTÁS EURÓPAI SZABÁLYOZÁSÁRÓL. A SZABÁLYOZÁS ALAPJA A 88/388/EGK IRÁNYELV, AMELY HAMAROSAN MEG FOG VÁLTOZNI ÉS ÁTADJA A HELYÉT AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS TANÁCS 1334/2008/EK RENDELETNEK. TÁJÉKOZTATÁST AD AZ AROMÁK MEGVÁLTOZOTT JELŐLÉSÉRŐL ÉS A VILÁGPIAC HELYZETÉRŐL.

INHALT

DER AUTOR ZIEHT EINEN VERGLEICH IN WÄNDLUNGEN DER AROMA-HERSTELLUNG IM VERGANGENEN FAST EIN JAHRZEHT, UND GIBT EINE KLEINE RECHTSAUSKUNFT ÜBER EUROPÄISCHEN REGELUNGEN DER AROMA-HERSTELLUNG. DER AN-

HALTPUNKT DER ÄNDERUNG IST DIE EGK DIREKTIVE NR.88/388, DIE BALD ABGEÄNDERT WIRD, UND AN STELLE WIRD EINE VERORDNUNG NR.1334/2008/EK DES EUROPÄISCHEN PARLAMENT UND BEIRAT ERLASSEN. DIE GIBT INFORMATION ÜBER DEM ABGEÄNDERTEN MARKZEICHEN DER AROMEN UND DER WELTMARKT-SITUATION.

SUMMARY

THE AUTHOR RESEMBLES THE CHANGES OF FLAVOUR MANUFACTURING DURING THE PAST DECADE AND GIVES BRIEF INSTRUCTIONS ABOUT THE EUROPEAN REGULATION OF FLAVOUR PRODUCTION. CORE OF REGULATION IS THE EGK GUIDELINE NR. 88/388, THAT IS GOING TO BE CHANGED FOR ORDER OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND BOARD NR. 1334/2008. THIS GIVES INFORMATION ABOUT CHANGES IN MARKING OF FLAVOURS, AND ABOUT WORLD MARKET SITUATION.

Nyolc évvel ezelőtt az „ÁSVÁNYVÍZ, ÜDÍTŐITAL, GYÜMÖLCSLÉ” legelső számában megpróbáltam választ adni arra a kérdésre, hogy „Merre tart az aromaipar az ezredfordulón?”

Az új ezredévből még alig telt el valami, mégis nagyon megváltozott a környező világ és azon belül gyökeres változások következtek be a hazai gazdasági, társadalmi és kulturális viszonyok területén is. Ezek minősítése egy szaklap hátsólapjain nem a mi feladatunk, de tény az, hogy a mezőgazdaság, az élelmiszeripar, vagy akár a könnyűipar kifejezetten vesztese volt ezeknek a változásoknak és voltak nyertesek is, mint az idegenforgalom, a kereskedelem egyes szereplői, vagy a gyógyszeripar. Az, hogy ki járt jól és ki nem az attól függött, hogy milyen volt a tőkésítésége, támogatottsága, szervezettsége, vagy a termelésének, szolgáltatásainak külföldi értékesíthetősége.

Az aromaipar az élelmiszeripar és a vegyipar határán helyezkedik el, a technológiai folyamatai és alapanyagai révén inkább a gyógyszeriparba sorolható, de vevőköre az élelmiszeriparból kerül ki, így nem tartozik a nyertesek közé. A termékei élelmiszer adalékanyagok, melyek élelmiszernek minősülnek, tehát előállításukhoz az élelmiszeriparra jellemző higiéniai követelmények szükségesek.

Az aromaiparban az eszközigény kicsi, csekélyek az energia és szállítási költségek, de a termékek árában jelentős súllyal jelentkezik az anyagköltség, valamint a gyártmányfejlesztésre fordított kiadások. Így az évszázad első évtizedében nagyrészt az élelmiszeripar szereplőivel együtt „sírt és nevetett”, vagyis inkább csak együtt sírtak.

Mi változott?

1. Belföldön a piac beszűkült

A belföldi aromapiac fokozatosan szűkült a felhasználók piaci sikertelenségei és pozícióvesztése miatt.

A bel- és külföldi aromások egyre többen és egyre kisebb mértékben osztoztak a piac zsugorodó tortáján. Az aromagyártásban érdekelt külföldi tőke nehezen viseli a kudarcot és ebben a helyzetben, veszteségeit elkönyvelve, megkezdte fokozatos kivonulását az előállítás kényes, kisebb költséghatékonyságú területéről, körülbelül úgy, mint ahogy az élelmiszeripar néhány területéről is kivonult a működő tőke.

Az ezredforduló előtt a magyar aromagyártók éves bevételük 8%-át költötték kutatás-fejlesztés céljaira és ehhez több-kevesebb támogatást is kaptak, az utóbbi években azonban csak az igényesebbek költenek fejlesztésre és ehhez semmilyen támogatást nem kapnak. Az aroma célú beruházások jó, ha a szinten tartásra elegendőek. Többek között olyan nagyobb lélegzetű programok maradtak félben, hiúsultak meg, mint a régi magyar gyümölcsfajták aromáinak kutatásai és zárultak a magyar aromakutatás „napfényes fejezetei” is.

A magyar aromapiac nagysága jelenleg 1,5–2 milliárd forintra becsülhető, ha nem számoljuk az aromának nem tekinthető ízesített sűrítmények, italkonzentrátumok forgalmát.

2. Az aromagyártás európai szabályozása

A magyar aromapiac szereplői többé-kevésbé rendezett módon működtek már az uniós csatlakozás előtt is, hiszen en-

nek a tevékenységnek múltja és kultúrája is volt, nagy nevekkkel, kik megbecsültek voltak itthon és külföldön egyaránt. Ezt a tevékenységet jól egészítette ki az OÉTI következetes, mértékadó külföldi eredményekre támaszkodó hatósági szerepvállalása. Az uniós csatlakozás tehát a jogszabályok harmonizálásával nem jelenthetett törést a hazai aromagyártók életében. A változás csak annyi volt, hogy megszűnt az aromák engedélyeztetése az OÉTI-nél, ahol az elbírálás addig is nagyrészt az európai normák szerint történt, most meg mindenki számára egyértelművé vált, hogy mit használhat az irányelvek mellékleteit képző alapanyaglisták alapján.

A szabályozás alapja a 88/388/EGK irányelv lett, mely hamarosan meg fog változni és átadja helyét az Európai Parlament és Tanács 1334/2008/EK rendeletnek. Ennek egyes passzusai már érvényben vannak, de egészében csak 2011.01.20.-án lép érvénybe.

A rendelet legfontosabb alapelvei:

Visszakövethetőség, egységes elbírálási elvek, valamint a felhasználók következetes, szakszerű és érthető tájékoztatása.

A szabályozást két oldalról közelíti meg a rendelet.

– Egyrészt meghatározza egy pozitív listán az aromák összetételében felhasználható anyagokat, ez állandóan változik, a napokban töröltek 100-nál is több anyagot, mert valamilyen ok miatt a felhasználásuk aggályossá, vagy gyanússá vált. A listán maradt még kb. 2900 különböző anyag, mely a jelenlegi ismeretek szerint az egészségre ártalmatlan. Összehasonlításképpen, Amerikában a FEMA 50 évvel ezelőtt al-

kotta meg szabályozásának alapjait és most adta ki a 24. pozitívlístát, mely összesen 2666 anyag felhasználását engedélyezi.

Az európai általános szabályozás alól vannak külön szabályozott, különleges aroma csoportok is:

- füstaromák, ezeket a hagyományos, nehezen ellenőrizhető füstölés helyett alkalmazzák és forgalmazásukat nagyon szigorú, külön szabályok szerint engedélyezik, azaz a gyártó előzetes regisztrálása után a termék előállításának kiindulási anyagait rögzítik és az előállítót az aroma összetételének pontos elemzésére, élettani hatásainak vizsgálatára is kötelezik, (2065/2003/EK rendelet). Ez a szigor arányban áll a füstölésben rejlő kockázattal.

- reakcióaromák, melyek a konyhatechnikai (sütés/főzés) aromaképződést koncentráltan szimulálják, ezekhez sokszor nem élelmiszerekből indulnak ki (aminósavak, hidrolizátumok, zsírszerű anyagok, szénhidrátok, stb.). Itt már a reakciónál használható maximális hőmérsékletet, az alkalmazott pH felső értékét és a reakcióidőt is korlátozzák, hogy a nagy tömegben keletkező aromaanyagok ellenőrizhetőbbé váljanak (1334/2008/EK rendelet V. melléklet),
- takarmányaromák, melyek az állattartásban a takarmányok ízesítésére alkalmasak és kedvező érzékszervi tulajdonságaikkal javítják a takarmányfelvételt, annak konvenzióját, vagy oldják a tartásból adódó stressz-hatásokat. Szabályozásuk sokszor szigorúbb tisztasági követelményekre épül, mint a humán célú aromák előírásai (1831/2003/EK rendelet).

- Másrészt a rendelet meghatározza azokat az anyagokat is, melyek a természetes aromaanyagok felhasználásával nem, vagy csak korlátozott mértékben kerülhetnek bele az élelmiszerekbe (1334/2008/EK rendelet, III. és IV. melléklet).

3. Megváltozott az aromák besorolása

Nincs már a kicsit félrehallható, rosszul értelmezhető *természet-azonos aroma*, sem a rosszul hangzó *mesterséges aroma* besorolás. Elkezdődött a következő fogalmakat használni:

aromaanyagok:

- azok az építőkövek, melyekből öszszeradjuk az aromákat (1334/2008/EK rendelet I. melléklet.)

- ezek lehetnek természetesek (kivonatok, tinktúrák, párlatok, sűrítmények, konkrét-ok, absolut-k, illóolajok, stb.), melyeket fizikai (1334/2008/EK rendelet II. melléklet), enzimes és mikrobiológiai módszerekkel állítanak elő, vagy különítenek el természetes élelmi anyagokból és lehetnek szintetikusok is (vegyületek), melyeket a kémiatechnológia eszközeivel állítanak elő.

aromakészítmények:

- élelmiszernek minősülnek, de közvetlenül nem fogyaszthatóak,
- feladatuk, hogy az élelmiszerek ízét, illatát, zamatát kedvezően befolyásolják, de nem szolgálhatnak minőséghibák elfedésére,
- az aromagyártás késztermékei, melyeket aromaanyagokból állítanak össze és ezeken kívül tartalmazhatnak olyan összetevőket is, melyek az aromák stabilitását, eltarthatóságát, felhasználhatóságát javítják,
- lehetnek természetesek is, ha csak természetes aromaanyagokból állnak. Itt újszerű és kicsit elgondolkoztató a 95+5-ös szabály, mely szerint: ha pl. egy aromát természetes alma aromának nevezünk, akkor annak minimum 95%-ának a nevezett gyümölcsből kell származnia úgy, hogy az felismerhető is legyen és a fennmaradó 5% az évjáratok, termőhelyek közti különbségek standardizálására szolgáló, más helyről származó természetes aromaanyag is lehet.
- nincs kötelező WONF, FTNF, FTNS, FTNJ, és hasonló jelölés az EU területén.

4. Megváltozott az aromák jelölése

Legfontosabb változás több más mellett, hogy jelölni kell az

- aroma kategóriákat: aromaanyagok, aromakészítmények, hőkezeléssel előállított aromák, füstaromák, aroma-elővegyületek (prekurzorok), egyéb aromák és keverékek,
- a korlátozott mennyiségben használható anyagokat és mennyiségüket,
- a termékben lévő összes egyéb anyag, vagy alapanyag nevét, ha van E-számát is.

Ismert, hogy az aromáknak, aroma alapanyagoknak un. E-számuk továbbra sincs.

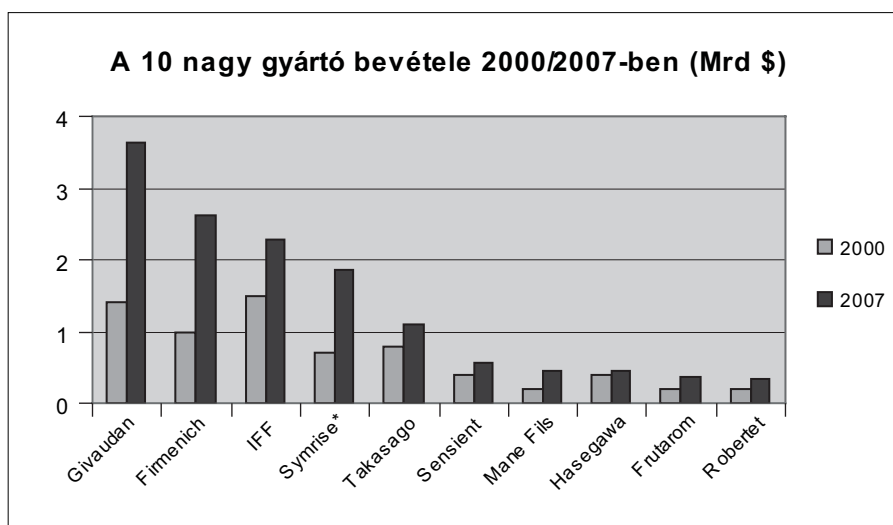
A jelölésnek világosnak, olvashatónak és megfelelő módon tájékoztatónak kell lennie.

5. Megváltozott az aromaipar informáltsága

A magyar aromagyártók száma – az aromapiac mérete miatt – kevés és a nagy külföldi előállítók képviselőivel, vagy információs irodáival együtt sem képesek hatékony szakmai szövetséget létrehozni. Ezért, aki teheti a legerősebb, legjobb európai szervezet, a DVAI (Német aromaipari egyesülés) sorába lép be és akkor nemcsak naprakész információi vannak az európai helyzetről, hanem részt vehet a döntések előkészítésében, illetve szakmai segítséget is kaphat munkájához. A DVAI irodája Bruxelles-ben van, tehát mindenről – még a háttérben zajló eseményekről is – időben és alaposan tájékoztat belső információs rendszerével, sőt hasznos segédanyagokat is összeállítanak a tagvállalatok részére.

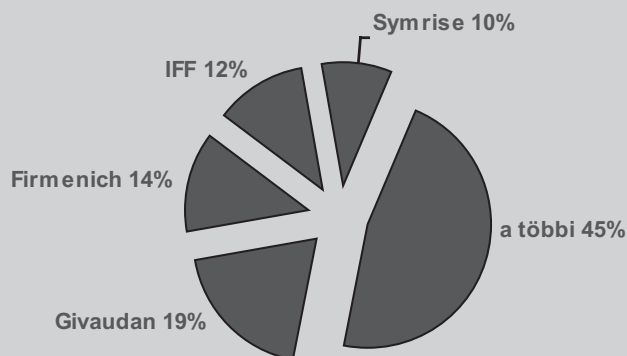
6. Koncentrálódott az aromagyártás

A külvilágban közben hatalmas erővel tetőzik a cégek felvásárlási hulláma. A koncentráció olyan mértéket ért el

*a Symrise 2000-es forgalmát az elődök adataiból képeztük.

A piaci részesedés 2007-ben

2007-ben, ami példátlan volt a korábbi időkben. Nemcsak a kis cégeket vásárolták fel, hanem a nagyokat, sőt az igazán nagyokat is.

Ebben a növekedési folyamatban sokszor nem érvényesül a klasszikus számtan szabálya, hogy $1+1=2$, mert az eredmény általában kevesebb. Új cégek születtek és óriási világcégek, hatalmas szakmai múlttal tűntek el, ha nem is nyomtalanul (Quest, Dragoco, H+R, Perlarom, Danisco, stb.), hanem összeolvadnak, de ez már senkit nem érdekel.

A felpumpált nagy cégek bürokratikus világszervezetekké nőttek ki magukat, ahol minden megy a maga szabályozott útján, mint egy régi magyar minisztériumban. Az ügymenet személytelen, profitorientált, csak annyi ráfordítást tartalmaz, amennyit a vevő, vagy a projekt a számítások szerint megérdemel.

Az a vevő, aki ennél többet szeretne, vagy akinek nincsenek (de lehetnek) világra szóló projektjei, vagy aki több törődést vár az aromástól, az megkeresi a kisebb gyártót, ahol ugyanúgy megtalálhatók a jó termékek, csak ehhez még felkelhető az iparra korábban jellemző baráti légkör és ahol az eladó nagyon vigyáz arra, hogy a vevőt speciális infor-

mációkkal, extra szolgáltatásokkal, személyes kapcsolatokkal magához tudja kötni.

A 10 nagy gyártó tehát nincs egyedül a piacon, még közel 3000 kisebb-nagyobb gyártó osztozik az aromapiac 46%-án és helyzetük nem reménytelen, mert részesedésük \$-ban mért értéke rendszeresen növekszik. 2000-ben azt írtam, hogy a nyolc legnagyobb gyártó 52%-os piaci részesedést mondhat magáénak a világ aroma és illatanyagának forgalmából. Most az első négy eléri az 54%-ot.

7. A világpiacon kiszélesedett

A világ aroma és illatanyag felhasználása közben 14 milliárd \$-ról 20 milliárd \$-ra változott. Ez sokkal nagyobb változás volt, mint amennyit a népesség gyarapodása indokolt volna. Ezen belül a parfümériai forgalomnál látványosabb volt az aromák forgalmának növekedése, ami 5 milliárd \$-ról 8 milliárd \$-ra emelkedett. A 43%-os, illetve 60%-os változás oka az, hogy új technológiák (extrudált aromák, nanotechnológiák) ipari méretben lettek üzemésítve, új termék trendek láttak napvilágot és új aroma felhasználók, fogyasztók lettek a sokszínű modern világ kereskedelmi forgalmába bekapcsol-

va. A világcégek súlypontja is megbillent, egyszerre nagyon fontossá vált Ázsia, főleg a Távol-Kelet, ezen belül különösen Kína. Különleges új trendeknek kellett megfelelni, soha nem látott gyümölcsök, ételek és italok aromáit kellett kifejleszteni, alkalmazkodva a helyi gazdaságok szokásaihoz, törvényeihez és erre az egészen más kultúrkörre új, szokatlan, hatékony stratégiát kellett kialakítani. Az eredmény nem maradt el. Az öreg Európa kicsit a perifériára szorult, de összességben a világ aroma és parfümériai ipar forgalma 2007 végére majdnem elérte a 20 milliárd \$-t.

Az aromás piac nagy játékosainak legfontosabb célkitűzései:

- az aromagyártó cégeket (velük a piacokat is) fel kell vásárolni,
- az új technológiákat, termékeket idővesztés nélkül azonnal alkalmazni kell,
- új arccokat kell tenni a felelős pozíciókba,
- lényeges a hibátlan kommunikációt minden fronton.

A 2000-ben írt cikket újra elolvasva meg kell állapítani, hogy a folyamatok előre kiszámíthatóak voltak, csak a változások mértékét és azok sebességét nem sikerült pontosan megjósolni. Akkoriban nem gondolta senki, hogy a magyar élelmiszer export-import szaldója 8–9 év múltán negatív lesz, de azt se, hogy az élelmiszeripar eredménykulcsa a 0% körül fog alakulni. Ennek megfelelő a magyar aromaipar helyzete is, még szerencse, hogy van még exportértékesítés, ami a vállalati összképet javítja, avagy egy régi vicc csattanója szerint: szerencse, hogy az aromások szombat/vasárnap zárva tartanak.

Az évezred végén remélhetőleg jobb összképet festhetek majd a hazai aromaipar helyzetéről az „ÁSVÁNYVÍZ, ÜDÍTŐITALIPAR, GYÜMÖLCSLÉ” szaklap olvasóinak.

Szerző: Háger-Veress Ádám
 ügyvezető
 Aroma-Bázis Kft.